

ИСТОРИЯ НА ИЗДАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ

Забравеният днес Янко Стефанов Ковачев (1852 – 1926) е не само печатар и издател на книги, вестници и на “Българска илюстрация” – първото у нас илюстрирано списание; той е притежател на книжарница в София, която продава и чуждестранни книги, и прави първия сполучлив опит за издаването на специализиран орган по въпросите на книгоиздателското дело и книготърговията – “Книжарски известия”.

Роден в будния възрожденски град Свищов, където учи първоначално, през 1867 г. заминава при брат си Никола – комисионер във Виена. Тук продължава образованието си в търговско училище, а следващата година се записва в Търговската академия, в която следва до 1871 г. После с брат си подхваща търговия.

През 1873 г. във Виена се намира и Христо Г. Данов. Заедно със стария си приятел Никола Стефанов Ковачев и по-младия му брат Янко решават да открият българска печатница. На първо време създават само словослагателско отделение при печатницата на Keiss & Ph. Löb, защото без предварително разрешение на властите във Виена не може да се открие славянска печатница. Не след дълго съдружието получава нужното разрешение и “открило комплексна печатница на Райхратсплац 2 под фирма “Б ъ л г а р с к а П е ч а т н и ц а н а Я н к о С . К о в а ч е в & С и е – В и е н а”, но пак, само за форма, като клон на немската печатница”¹. Започнала работа през 1874 г., за две години тя отпечатва около 50 български книги. През размирната 1876 г. настъпва затишие и само застъпничеството от страна на Никола Ст. Ковачев я спасява от фалит. “Българската Печатница на Ковачева и Данова във Виена – пише Ст. Кутинчев – е най-висшият израз на нашия кни-

ОТ “ЛЕТОСТРУЙ” ДО “КНИЖАРСКИ ИЗВЕСТИЯ”

Щрихи към портрета
на Янко Ст. Ковачев –
съдружник на Христо Г. Данов

доц. д-р Петър ПАРИЖКОВ

жовен и книжно-промишлен подем преди Освобождението... Тази печатница за 4 години е дала 60 научни и учебни книги, благодарение на което по своята продуктивност трябва да се счита втора след печатницата на П. Р. Славейков в Цариград. Обаче по чистота и художество на печата и по организация тя остава първа за цялото време на българското печатно дело до Освобождението”².

В свободна България се създават изключително благоприятни условия за печатарска и издателска дейност. В началото на юни 1878 г. виенската печатница е пренесена в Пловдив и започва да работи под фирмата “Янко С. Ковачев и С-ие”. На 25 юли с. г. тя начева да печата изданията от Христо Г. Данов в “Марица”, смятан за “старшина в българската журналистика след Освобождението”³. Печатницата има и книговезница и приема всякакви поръчки – както печатането на канцеларски и търговски книжа, така също и издаването на учебни книги, периодически списания, литографиране и т. н.

Скоро Временното руско управление у нас поканва двамата съдружници Христо Г.

Данов и Янко Ст. Ковачев да пренесат печатницата в столицата на Княжество България София. Данов отклонява молбата, желаейки да продължи своята издателска и книжарска дейност в Пловдив. Янко Ст. Ковачев поема задължението да открие нова печатница в София срещу аванс от 100 полуимпериала (22 000 лева). Върховният императорски комисар княз Александър М. Дондуков – Корсаков се съгласява, отпуска исканата сума и изпраща Янко Ст. Ковачев във Виена да закупи всичко необходимо за нея. В края на декември 1878 г. машините пристигат. Печатницата е открита в джамията на “Кафене-баши” (дн. площад “П. Р. Славейков” – б. м., П. П.), за което научаваме от следното “Известие”: “Долоподписаний щастлив се считам да известя на публиката отварянето на първата Българска Скоро-печатница в града София и моля всички интересуващи се по тази част да ме почетат с поръчките си, за които обещавам точна послуга с умеренни цени.
г. София, 16-аго Януария 1879

Янко С. Ковачев”⁴.

Тя е оборудвана с две скоропечатни машини “Франкентал”, една ръчна преса и богат асортимент буквен материал. От 1881 г. се помещава в своя собствена сграда на същия столичен площад. През 1900 г. притежава три големи плоскопечатни машини, три литографски машини, две ръчни литографски преси и др.

Необходимо е да направим уточнение, че първата печатница в София е на братята Богдан и Георги Прошекови (1879), известна като Придворната печатница. Очевидно с рекламна цел Янко Ст. Ковачев си присвоява първенството, но това няма особено значение.

През 1881 г. той окончателно се разделя със своя някогашен съдружник Христо Г. Данов. Започнал като коректор на учебниците, които Данов отпечатва при Л. Соммер във Виена, Янко Ст. Ковачев е редактор на двете последни годишници на Дановия “Летоструй или

Янко Ст. Ковачев

домашен календар” (1869 – 1876) – изключително популярен годишен сборник с енциклопедичен характер. “Янко С. Ковачев – пише Ст. Кутинчев – открил софийската печатница на свое има под предлог, че Данов имал много задължения от старото книгоиздателство – около 100 000 лева. Под страх да не пострада за сметка на Данови задължения, той държал и пловдивската печатница под своя фирма. Всичко това породило такива недоразумения между двамата съдружници, че още през 1880 г. почнали да действуват разделно един от други, до като най-после в 1881 г. окончателно ликвидирали сметките си и се разделили завинаги. Пловдивската печатница останала на Х р. Г. Данов, а софийската – на Я н к о С. К о в а ч е в”⁵.

На 30.V.1879 г. в печатницата на Янко Ст. Ковачев започва да излиза органът на Кон-

сервативната партия в България и пръв софийски вестник "Витоша", а след него – и либералният в. "Независимост" (1880 – 1881), в. "Светлина" (1882 – 1884), приемникът му в. "Средец" – орган на Либералната партия (1884 – 1885), първото след Освобождението списание "Чистобългарска наковалня за сладкодумство" (Пловдив, кн. I, 1878), сп. "Бранилник за българския народен език" (София, 1880), "изработено в Я. Ковачева образовалня и бързопотисник".

Той отпечатва проекта на "Органическият устав за Държавното устройство на Българското княжество" (1879), "Конституция на Българското княжество" (1880), "Турските зверства в България" от Дж. А. Макгахан в превод на Ст. Стамболов (1880), "Дневници на Първото учредително Н[ародно] Събрание в Търново по изработването на Българската конституция" (1890) и др. От пловдивската му печатница, съпритежание и на Христо Г. Данов, през 1878 г. излиза забележителният труд на Константин Иречек "Българското княжество" в превод на Георги Бенев. По примера на своя съдружник Янко Ст. Ковачев издава и редица учебни книги, с които подпомага образователното дело, както и географски карти. До услугите му прибегва и Димитър Благоев, издавайки при него своята книга "Нашите апостоли" (1886).

Дело на Янко Ст. Ковачев е издаването на "Българска илюстрация" – първото наше илюстрирано списание. През 1880 – 1881 г. от него излизат 12 броя, а през 1882 г. – девет. Издателят си поставя амбициозната задача да създаде модерно списание, което да не се меси в политическите борби, а да поднася на читателя богат и разнообразен литературен материал, научнопопулярни, исторически, географски четива, етнографски изследвания и др. Списанието се отпечатва на голям формат, върху корицата са нарисувани гербовете на Тракия, Мизия и Македония, поместват се много илюстрации. Изработени с вкус и умение, те придават висока стойност на изданието. В едър план са дадени

исторически картини, изгледи, портрети на изтъкнати личности, репродукции на рисунки с български сюжети от Феликс Каниц, с когото издателят се познава още отпреди Освобождението, и пр. Печатат се материали за Българското възраждане и Руско-турската освободителна война 1877 – 1878 г., художествени произведения – разкази, повести, драми, стихотворения от Иван Вазов, преводи на творби на Ив. С. Тургенев, А. С. Пушкин, Фр. Шилер, Н. В. Гогол, Й. В. Гьоте, М. де Сервантес и др.

Интерес представлява издаването от Янко Ст. Ковачев на "Книжарски известия" (общо 10 броя за периода 1896 – 1899 г.) – първия специализиран орган по въпросите на книгоиздателското дело и книготърговията у нас. Задачата на изданието е да стане обединително звено на всички български издатели и книжари, да ги държи в течение на новостите в книжовното поле, да рекламира новоизлезли книги. То публикува и обявления безплатно, когато книжарят или издателят изпрати по два екземпляра от книгата в редакцията.

Под заглавието е написано: "Издава Книжарницата на Янко С. Ковачев – София". Възниква въпросът кога точно е създадена тази книжарница. Възможно е да е уредена заедно с откриването на печатницата през 1879 г. или след това, като се има предвид, че широко разпространена практика тогава е заедно с печатница издателят да отваря и своя книжарница. В едно "Обявление", отпечатано във в. "Истина" на 12. XII. 1894 г., четем: "Книжарницата на Г-н Янко С. Ковачев е литографира големи стенни календари с разни бои, както миналогодешните, които бяха и си остават единствени до сега в България... Препоръчваме ги на читателите си"⁶. Обявлението е сигурно указание, че той има книжарница през 1894 г., но колко години преди това е открита не може да се съди.

В списването на "Книжарски известия" откриваме същия изящен вкус, който познаваме от "Българска илюстрация". Периодичното

издание се отпечатва на плътна луксозна вносна хартия. Заглавието е художествено изработено и се дава в друг цвят. Обявлението под главата за характера на изданието, периодичността, стойността на абонамента и на рекламите е отпечатано и на немски език. Излиза обикновено в четири, а в някои случаи – и в осем страници (бр. 9 от 25 ноем. 1898 г.) с раздвижено графично оформление, с винетки, клишета на цели страници (обикновено на последната) и в двуцветен печат. Показва истинско богатство от шрифтове, в това число и на латиница, умение да се използват с мярка, за да се изтъкнат заглавията и авторите на новоизлезли книги. Съдържа предимно реклами за собствени издания на Янко Ст. Ковачев, но също и на други издатели. Ще посочим най-характерните от тях:

“Излезе от печат ИЛЛЮСТРОВАНАТА ВСЕОБЩА ИСТОРИЯ от проф. Оскар Йегер. Том I. Цена лева 12,50... Цялата Всеобща история ще обема около 2500 страници текст... Издание и печат на Янко С. Ковачев”⁷.

Той продава не само български, но и чуждестранни книги, видно от следното съобщение: “В Международната книжарница ЯНКО С. КОВАЧЕВ, СОФИЯ могат да се поръчат всякакви книги по иностранната литература, а особно на руски, френски и немски езици. Книжарницата доставлява книгите по оригиналните им цени без прибавка на пощенски разноски”⁸.

Пълни сведения за издателското предприятие на Янко Ст. Ковачев се съдържат в голяма рекламна обява на “Книжарски известия”: “Книгопечатницата приема издавания на ежедневни вестници с най-голяма точност, най-бързо печатание и чист печат. Особно се препоръчва на г. г. учителите, които се занимават с издаване на разни първоначални учебници,

иллюстрирани читанки и други народополезни книжки.

Картографическият отдел приема отпечатването на каквито и да било литографически работи: визитни карти, циркуляри, фактури, илюстрирани корици, акции, полици, портрети, хромолитографически картини (с многобройни бои), пейзажи...”⁹.

Работата е поставена на широка основа и се върши със замах, присъщ на предприемчивия и енергичен издател и книжар.

В книжарницата му се продават и учебни книги – твърде доходен отрасъл, от който никои издател не се отказва.

Янко Ст. Ковачев издава и географски карти – също много необходимо учебно пособие. Пловдивският в. “Балканска зора” съобщава за излизането на “Нова карта на Княжество България” в мащаб 1:560 000 и с размери 2) 1,80 м¹⁰. “Книжарски известия” оповестяват за отпечатани от него и пуснати в продажба училищни стенни географски карти на Европа, Африка, Балканския полуостров, Южна и Северна Америка, на източното и западното полукълбо¹¹, на “Учебен атлас”, част I – за основните училища, с 36 карти, част II – за горните класове, съдържаща 65 карти¹².

“Увлечен в други, по-доходни предприятия – пише Ст. Кутинчев, – Ковачев напусна печатницата и я отдаде под наем на други лица...”¹³. През 1902 г. я поема К. Г. Чинков, а от 1906 г. до Балканската война 1912 – 1913 г. – Т. Х. Тошев. По-късно е разпродадена.

Безпристрастният поглед върху дейността на Янко Ст. Ковачев го нарежда непосредствено след Христо Г. Данов и Драган В. Манчов в негласната йерархия на българските труженици в книжовното поприще.

Книжарски Известия

Год. I.

София, 15 Мартъ 1898.

Брой 8.

КНИЖАРСКИ ИЗВЕСТИЯ издаватъ всеки мѣсяцъ Печатъта и Книжарство на Стопанска Бюро, Българска Печатница, Габриелъ Книжарство, Главни Учители и Директори на Изпитовата. За всички лица, подписващи се в 6 лева годишно.

Обявленията на „КНИЖАРСКИ ИЗВЕСТИЯ“ се приематъ безплатно само отъ книжарите или отъ книжарите, които на 2 едвалика отъ цената на да работятъ. Иначе за обявления се взема на 10 ст. отъ реда, съгласно цената за четно време.

ПЪЛНАТА КНИЖАРНИЦАТА НА ЯНКО С. КОВАЧЕВЪ — СОФИЯ.

BUCHHÄNDLERISCHE NACHRICHTEN.

Ersuchen wir Sie, wie gewöhnlich und werden allen Buchhändlern des In- und Auslandes auf Wunsch gratis mit Folgen versehen. — Preis für Buchhändler 6 Pfennig jährlich. Inserate 10 Pf. die Zeile wöchentlich. — Alle Veränderungen sind zu adressiren an die Internationalen Buchhandlung: Janko S. Kowatschew, Sofia, Bulgarien.

ВЪ КНИЖАРНИЦАТА

НА

ЯНКО С. КОВАЧЕВЪ,

въ София

се намиратъ и продаватъ всички друштва учебници и за прочитане нови и следущи:

Войната за освобождението на България 1877-78. На гетва ограда, форматъ отъ 22 печатни кози. Стр. 1-176. Часть I и II илюстрирана съ новите отъ 45 образи, издадена и печатъ на Янко С. Ковачевъ. — Цена 10 лева.

Русско-турска война споредъ издадени документи. Собствено издание на И. „Независимостъ“. Стр. 1-292. Цена 1 левъ.

Разководство къмъ Всеобща История съставилъ Д. Ивановъ, прѣводъ Н. Михайлова. Часть втора. Ординатъ съставенъ отъ изданието единдесетъ издадено на Руския оригиналъ. Издадено и печатъ на Янко С. Ковачевъ. Стр. 1-165. Цена 4 лева.

Разководство къмъ Всеобща История съставилъ Д. Ивановъ, прѣводъ Н. Михайлова. Часть трета. Новата История. (Философия) съ последното издадението издадено на Руския оригиналъ. Издадено и печатъ на Янко С. Ковачевъ. Стр. 1-180. — Цена 4 лева.

Очерки на историята на народните състави. (Дружна История). Прѣводъ Н. Михайлова и И. Н. Михайлова. Учители за сръднотъ класа и дѣтските училища. — Цена 4 лева.

Ревалюция. Комедия на левъ дѣйстви отъ Н. В. Роданъ, възбудилъ Н. Христова. Издадено и печатъ на Янко С. Ковачевъ. Стр. 1-181 на 16-Д форматъ. Цена 70 ст.

Базисъ. Сметливъ на издадението на руския басисловъ. Криво, ученикъ. Цена Христова. Стр. 1-84 на 8-Д форматъ. Цена 30 ст.

Българска Илюстрация. Първа година на 12 едвалика отъ 80 образи стр. 1-288 собствено издание и печатъ на Янко С. Ковачевъ. — Цена 35 лева.

Българска Илюстрация. Второ издадението отъ 12 едвалика отъ 50 образи стр. 1-288. Собствено издание и печатъ на Янко С. Ковачевъ. — Цена 35 лева.

Прѣводъ за изясняване на Българския законъ, написанъ споредъ изданието четото, печатъ и издадено въ търговския училища — Янко С. Ковачевъ. — Цена 30 стотинки.

Ккто отъ г. г. книжаритъ знаятъ да се свържатъ съ горниятъ класа, могатъ да се обрънатъ на лично до владетеля на София.

На г. г. книжаритъ се прова 10% отстъпка, както и вължителъ привратаната, отстъпка до увеличавъ еря порачка на повече отъ 500 ека.

РОБИНЗОНЪ

Книга за прочитъ

ЗА ДѢТАТА

съ с хромолитографични картини, споредъ изобретението на К. Оберлинера.

Поповедена отъ 12-о немско издание.

СОФИЯ

Издадено и печатъ на Янко С. Ковачевъ.

Съ изящна подвързия, цена 2 л.

БЕЛЕЖКИ

- 1 Кутинчев, Ст. Печатарството в България до Освобождението. С., 1920, с. 168.
- 2 Пак там, с. 230.
- 3 Бобчев, Ст. С. Преглед на българския печат (1844 – 1894). С., 1894, с. 79.
- 4 М а р и ц а, г. II, бр. 51, 23 ян. 1879.
- 5 Кутинчев, Ст. Цит. съч., с. 173.
- 6 И с т и н а, г. I, брой не е посочен, 12 дек. 1894.
- 7 К н и ж а р с к и и з в е с т и я, г. I, бр. 2, 15 февр. 1896.
- 8 Пак там, г. I, бр. 3, 15 март 1896.
- 9 Пак там, г. I, бр. 4, 14 април 1896.
- 10 Б а л к а н с к а з о р а, г. II, бр. 458, 4 окт. 1891.
- 11 К н и ж а р с к и и з в е с т и я, г. I, бр. 4, 15 април 1896.
- 12 Пак там, г. I, бр. 10, 19 юни 1899.
- 13 Кутинчев, Ст. Цит. съч., с. 177.